

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

การศึกษานโยบายอัตราแลกเปลี่ยนกับปัญหาดุลการค้าในประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อ

- 1) ศึกษาาระบบอัตราแลกเปลี่ยนของประเทศไทยและการเปลี่ยนแปลงค่าเงินบาทจากอดีตถึงปัจจุบัน รวมทั้งข้อดีและข้อเสียของระบบอัตราแลกเปลี่ยนแต่ละระบบ
- 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตราแลกเปลี่ยนและดุลการค้าระหว่างประเทศ ภายใต้เงื่อนไขมาร์แชลล์-เลอเนอร์ และ
- 3) ศึกษาการตอบสนองของการส่งออกของไทยต่อการเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยนอย่างฉับพลัน (shock) ในลักษณะพลวัต (dynamic) โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ส่วนที่สำคัญ ได้แก่ 1) การศึกษาเชิงพรรณนาเกี่ยวกับการศึกษาระบบอัตราแลกเปลี่ยนของประเทศไทยและการเปลี่ยนแปลงค่าเงินบาทจากอดีตถึงปัจจุบัน โดยเป็นการศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิร่วมกับการเก็บข้อมูลภาคสนาม และ 2) การวิเคราะห์เชิงปริมาณ เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตราแลกเปลี่ยนและดุลการค้าระหว่างประเทศ ภายใต้เงื่อนไขมาร์แชลล์-เลอเนอร์ และการตอบสนองของการส่งออกของไทยต่อการเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยนอย่างฉับพลัน (shock) ในลักษณะพลวัต (dynamic) เพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงค่าเงินบาทที่ส่งผลกระทบต่อส่งออกและดุลการค้าในประเทศไทย โดยใช้เครื่องมือทางเศรษฐมิติเริ่มจากการทดสอบคุณสมบัติความนิ่งของข้อมูลด้วยวิธี unit root เป็นอันดับแรก หลังจากนั้นใช้การวิเคราะห์สมการถดถอย (regression analysis) และการวิเคราะห์การตอบสนองแบบฉับพลัน (Impulse Response Function: IRF) เพื่ออธิบายถึงการตอบสนองของการส่งออกเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยนอย่างฉับพลัน

สำหรับข้อมูลในการศึกษานี้แบ่งเป็น 2 กรณี คือ กรณีแรกเป็นการศึกษาในลักษณะภาพรวมใช้ข้อมูลรายปี จาก ค.ศ. 1990-2019 รวม 30 ปี ประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศของโลก (World GDP) ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศของไทย อัตราแลกเปลี่ยนบาทต่อดอลลาร์สหรัฐ, มูลค่านำเข้า มูลค่าส่งออก ส่วนกรณีที่สองเป็นการศึกษาความสัมพันธ์กับประเทศคู่ค้า คือ สหรัฐอเมริกา

ญี่ปุ่น และจีน โดยใช้ข้อมูลรายไตรมาส จาก ค.ศ. 1997-2019 จำนวน 86 ไตรมาส และตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศของไทย จีน ญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา มูลค่าการส่งออกของไทยไปประเทศจีน ญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา มูลค่าการนำเข้าจากจีน ญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา รวมทั้งอัตราแลกเปลี่ยนบาทต่อดอลลาร์สหรัฐ

สำหรับผลการศึกษานโยบายอัตราแลกเปลี่ยนกับปัญหาดุลการค้าในประเทศไทย สามารถสรุปได้ดังนี้

1) ระบบอัตราแลกเปลี่ยนของประเทศไทยได้มีพัฒนาการมาเป็นลำดับในระยะกว่าศตวรรษที่ผ่านมา (พ.ศ. 2393-ปัจจุบัน) เพื่อให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ทางการเงินระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป ควบคู่กับทิศทางการเปลี่ยนแปลงระบบการเงินระหว่างประเทศของโลก โดยพัฒนาการในระยะแรกที่ระบบเศรษฐกิจของไทยมีขนาดเล็กและมีขนาดของการเปิดประเทศไม่มาก รัฐบาลจึงเลือกใช้ระบบการเงินที่ผูกค่าเงินบาทไว้กับค่าใดค่าหนึ่งเป็นสำคัญ เช่น ระบบมาตรฐานโลหะสองชนิด มาตรฐานปริวรรตทองคำ อัตราแลกเปลี่ยนภายใต้การกำหนดของทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยน และระบบตะกร้าเงิน เป็นต้น ซึ่งล้วนเป็นระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่ จนกระทั่งในช่วง พ.ศ. 2539-2540 ที่ประเทศไทยประสบปัญหาถูกโจมตีค่าเงินบาท ทำให้ธนาคารแห่งประเทศไทยต้องใช้เงินสำรองระหว่างประเทศจำนวนมากเพื่อปกป้องค่าเงินบาทในเวลานั้น จนกระทั่งเงินทุนสำรองระหว่างประเทศลดลงอย่างมาก ในที่สุดรัฐบาลต้องออกมาประกาศลอยตัวค่าเงินบาทหรือเรียกว่าเป็นระบบอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวแบบมีการจัดการ เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2540 เพื่อให้อัตราแลกเปลี่ยนมีการเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่แท้จริง การที่รัฐบาลเลือกใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวแบบมีการจัดการ หรือกลไกตลาดทำหน้าที่กำหนดอัตราแลกเปลี่ยน น่าจะเหมาะสมกับสถานการณ์ของประเทศในขณะนี้ เนื่องจากประเทศมีการเปิดเสรีทางการค้าและการเงินระหว่างประเทศมากขึ้น

สำหรับการเคลื่อนไหวของค่าเงินบาทเทียบกับดอลลาร์สหรัฐ จะมีความแตกต่างกันจากการเลือกใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่และระบบอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัว จะเห็นได้จากกรณีของประเทศไทยในช่วงก่อน พ.ศ. 2540 ซึ่งเป็นช่วงที่ประเทศไทยใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่นั้น ค่าเงินบาทมีเสถียรภาพเปลี่ยนแปลงไม่มาก อย่างไรก็ตามหลังจากการประกาศลอยตัวค่าเงินของธนาคารแห่งประเทศไทยใน วันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2540 พบว่าอัตราแลกเปลี่ยนมีความผันผวนขึ้น

ลงอย่างชัดเจน สำหรับข้อดีของระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่ คือ อัตราแลกเปลี่ยนมีเสถียรภาพเพราะมีการเคลื่อนไหวได้ไม่มาก และมีต้นทุนในการป้องกันความเสี่ยงต่ำ ส่วนข้อเสีย คือ ขาดอิสระในการดำเนินนโยบายการเงินของประเทศ และมีโอกาสถูกโจมตีค่าเงินสูงหากอัตราแลกเปลี่ยนนั้นไม่สอดคล้องกับปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ส่วนอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวมีข้อดี คือ มีกลไกการปรับตัวอัตโนมัติ เมื่อระบบเศรษฐกิจเผชิญกับดุลการชำระเงินที่ไม่สมดุล และธนาคารกลางมีอิสระในการดำเนินนโยบายการเงินด้านอื่นๆ มีข้อเสีย คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำธุรกรรมระหว่างประเทศจะต้องบริหารความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยนให้ดี หรือมักมีต้นทุนในการป้องกันความเสี่ยงจากความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยนสูงกว่าระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่นั่นเอง

2) ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราแลกเปลี่ยนและดุลการค้าในภาพรวมของตลาดโลก ผลการศึกษาพบว่า การค้าของไทยในตลาดโลกนั้น การขยายตัวของเศรษฐกิจโลกจะส่งผลกระทบต่อการส่งออกของไทย ในขณะที่ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศไทยมีอิทธิพลต่ออุปสงค์การนำเข้าอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ เมื่อเศรษฐกิจไทยมีการขยายตัวจะทำให้มีความต้องการสินค้านำเข้ามากขึ้น อย่างไรก็ตามค่าเงินบาทที่อ่อนค่าลงจะส่งผลดีต่อการส่งออกโดยภาพรวม แต่กลับไม่ส่งผลต่อการนำเข้าของไทยอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องมาจากการนำเข้าของไทยส่วนหนึ่งเป็นการนำเข้าวัตถุดิบในกระบวนการผลิต เครื่องจักร อุปกรณ์และสินค้าทุนอื่น รวมทั้งมีการนำเข้ามาผลิตเพื่อส่งออกด้วย ดังนั้นสินค้าเหล่านี้จึงถูกกำหนดจากปัจจัยอื่นนอกเหนือจากอัตราแลกเปลี่ยนด้วย และเมื่อพิจารณา ค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์การนำเข้า $|E_M| = 0.297$ และค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์การส่งออก (E_X) = 1.682 เมื่อนำค่า $|E_M| + |E_X| = 0.297 + 1.682 = 1.979$ ซึ่งมากกว่า 1 อย่างไรก็ตามจากการวิเคราะห์สมการถดถอยที่พบว่าอัตราแลกเปลี่ยนไม่ส่งผลต่อความต้องการนำเข้าอย่างมีนัยสำคัญนั้น อาจพิจารณาตัดความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคาของการนำเข้า (E_M) ออก ซึ่งก็ยังทำให้ผลรวมของความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคาของการนำเข้าและส่งออก > 1 เพราะ $E_X = 1.682$ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าในกรณีของประเทศไทยนั้นอยู่ภายใต้เงื่อนไขมาร์แชลล์-เลอร์เนอร์ (Marshall-Lerner Condition) กล่าวคือ เมื่อเงินบาทอ่อนค่าลง/ลดค่าเงินบาทลง จะส่งผลกระทบต่อส่งออกและส่งผลดีต่อดุลการค้าระหว่างประเทศ

ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างอัตราแลกเปลี่ยนและดุลการค้าของไทยกับประเทศคู่ค้าที่สำคัญ ได้แก่ จีน สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น ผลการศึกษาพบว่าการค้าระหว่างไทย-จีน ไทย-สหรัฐอเมริกา และไทย-ญี่ปุ่น อัตราแลกเปลี่ยนไม่ส่งผลกระทบต่อความต้องการนำเข้าอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้เนื่องจากสินค้านำเข้าจากทั้ง 3 ประเทศนี้ ส่วนหนึ่งเป็นสินค้าทุนและบางรายการนำเข้ามาผลิตเพื่อส่งออก การเปลี่ยนแปลงของดุลการค้าขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นที่ไม่ใช่อัตราแลกเปลี่ยน เช่น ผลิตภัณฑัวมวลรวมในประเทศ เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันพบว่าอัตราแลกเปลี่ยนส่งผลต่อการส่งออกสินค้าของไทยไปประเทศสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น แต่กลับไม่ส่งผลต่อการส่งออกสินค้าไทยไปจีนอย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาเงื่อนไข มาร์แชลล์-เลอร์เนอร์ พบว่ามีเพียงกรณีของการค้าไทย-ญี่ปุ่น ที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขนี้ กล่าวคือ ผลรวมของความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคาของการนำเข้าและส่งออก > 1 นั่นคือ เมื่ออัตราแลกเปลี่ยนเพิ่มขึ้น หรือเงินบาทอ่อนค่าลงจะส่งผลให้ดุลการค้าระหว่างประเทศปรับตัวดีขึ้น ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์การส่งออกของไทยไปญี่ปุ่นสูง เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงราคาจะทำให้ปริมาณสินค้าส่งออกเปลี่ยนแปลงในสัดส่วนที่มากกว่า โดยเฉพาะสินค้าในกลุ่มอาหารและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่มีการแข่งขันสูง ส่วนการค้าไทย-จีนและไทย-สหรัฐอเมริกา พบว่าไม่เป็นไปตามเงื่อนไขมาร์แชลล์-เลอร์เนอร์ นั่นคือ ผลรวมของความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคาของการนำเข้าและส่งออก < 1 โดยในกรณีการค้าไทย-จีน อัตราแลกเปลี่ยนไม่ส่งผลต่ออุปสงค์การนำเข้าและส่งออกอย่างมีนัยสำคัญ เพราะรูปแบบการนำเข้าส่งออกระหว่างไทยจีนเปลี่ยนแปลงไปจากในอดีต โดยประเทศไทยกลายเป็นส่วนหนึ่งของโซ่อุปทานการผลิตของจีน กล่าวคือ การนำเข้าส่งออกเป็นการนำเข้าสู่กระบวนการผลิตในห่วงโซ่การผลิตโลก (Global Value Chain: GVC) ประเทศไทยนำเข้าวัตถุดิบจากต่างประเทศเข้ามาใช้ในกระบวนการผลิต และส่งออกสินค้าขั้นกลาง (intermediate goods) / สินค้าสำเร็จรูป เช่น อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ และอุตสาหกรรมยานยนต์ เป็นต้น ซึ่งการส่งออกจะเป็นไปตามโซ่การผลิตโลก ดังนั้นจึงเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้อัตราแลกเปลี่ยนมีอิทธิพลต่อมูลค่าการส่งออกน้อยลง. ในขณะที่การค้าไทย-สหรัฐอเมริกานั้น อัตราแลกเปลี่ยนส่งผลต่อการส่งออกสินค้าของไทยไปประเทศสหรัฐอเมริกา แต่ค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคาของการส่งออกต่ำเมื่อเทียบกับกรณีของประเทศญี่ปุ่น แม้ราคาจะมีการเปลี่ยนแปลงไปแต่ปริมาณการส่งออกไปสหรัฐอเมริกาเปลี่ยนในสัดส่วนที่น้อยกว่าการเปลี่ยนแปลงราคา จึงส่งผลให้ผลรวมของความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคาของการนำเข้าและส่งออก < 1

3) การตอบสนองของการส่งออกของไทยต่อการเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยนอย่างฉับพลัน (shock) ในลักษณะพลวัต กรณียภาพรวมของตลาดโลกผลการศึกษาพบว่าเมื่ออัตราแลกเปลี่ยนลดลงหรือเงินบาทแข็งค่าขึ้นจะทำให้การส่งออกของไทยลดลงใน 2 ไตรมาสแรก เนื่องจากราคาสินค้าไทยในต่างประเทศที่แพงขึ้น หลังจากนั้นการส่งออกมีการปรับตัวเพิ่มขึ้นเล็กน้อยก่อนที่จะเข้าสู่ดุลยภาพในไตรมาสที่ 5.5 อย่างไรก็ตามการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงข้างต้นไม่ปรากฏ J Curve แต่อย่างใด

ในกรณีประเทศคู่ค้า ได้แก่ การค้าไทย-จีน การค้าไทย-สหรัฐอเมริกา และการค้าไทย-ญี่ปุ่น พบว่าการตอบสนองของการส่งออกและการนำเข้าของทั้ง 3 ประเทศมีการตอบสนองที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ เมื่ออัตราแลกเปลี่ยนลดลงหรือเงินบาทแข็งค่าขึ้นการส่งออกลดลง เนื่องจากราคาสินค้าส่งออกในต่างประเทศแพงขึ้นและไม่ปรากฏ J Curve แต่อย่างใด ในขณะที่การนำเข้าสินค้าจากประเทศคู่ค้าก็ตอบสนองในลักษณะเดียวกับการส่งออก นั่นคือเมื่ออัตราแลกเปลี่ยนลดลงหรือเงินบาทแข็งค่าขึ้นการนำเข้าจะเพิ่มขึ้น เพราะสินค้านำเข้ามีราคาถูกลงจะมีการนำเข้าเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการนำเข้าสินค้าโดยเฉพาะการนำเข้าจากประเทศจีนและประเทศญี่ปุ่น เป็นสินค้าประเภทวัตถุดิบ เครื่องจักร อุปกรณ์ และอะไหล่รถยนต์ เป็นต้น ซึ่งสินค้าหลายรายการเป็นการนำเข้ามาผลิตและส่งออก ทำให้เมื่อการส่งออกลดลงการนำเข้าจึงลดลงเช่นเดียวกัน

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

พัฒนาการของระบบอัตราแลกเปลี่ยนของประเทศไทย มีความคล้ายคลึงกับประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ โดยเริ่มจากการเลือกใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่ ซึ่งมีความเหมาะสมกับระบบเศรษฐกิจขนาดเล็กและมีขนาดการเปิดประเทศไม่มาก หลังจากนั้นค่อยปรับเปลี่ยนมาเป็นระบบลอยตัวในภายหลังที่ระบบเศรษฐกิจมีขนาดใหญ่ขึ้น รวมทั้งมีขนาดของการเปิดประเทศมากขึ้นจากการเปิดเสรีทางการค้าและการเงินระหว่างประเทศ สำหรับผลการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างอัตราแลกเปลี่ยนและดุลการค้าระหว่างประเทศตามเงื่อนไขมาร์แชลล์-เลอ์เนอร์นั้น มีทั้งส่วนที่มีความสอดคล้องและขัดแย้งกับงานศึกษาอื่น ยกตัวอย่างเช่น การศึกษาในภาพรวมของตลาดโลกและใช้ข้อมูลอนุกรมเวลารายปีจำนวน 30 ปี และกรณีการค้าไทย-ญี่ปุ่นที่ใช้ข้อมูลอนุกรมเวลารายไตรมาสช่วง ค.ศ. 1997-2019 พบว่าอยู่ภายใต้เงื่อนไขมาร์แชลล์-เลอ์เนอร์ เมื่อเงินสกุลท้องถิ่นอ่อนค่า

ลงจะส่งผลดีต่อดุลการค้าระหว่างประเทศจากการส่งออกที่เพิ่มขึ้นและการนำเข้าที่ลดลง สอดคล้องกับงานศึกษาของ Iqbal, J. et al. (2015) Pandey (2013) และ Caporale et al. (2012) ในขณะที่ผลการศึกษารณการการค้าไทย-จีน และกรณีการค้าไทย-สหรัฐอเมริกามีความแตกต่างออกไป โดยทั้งสองกรณีหลังนี้ไม่อยู่ภายใต้เงื่อนไขมาร์แชลล์-เลออร์เนอร์ สอดคล้องกับงานศึกษาของ Rose (1991) และ Ogbonna (2018) การที่เงื่อนไขมาร์แชลล์-เลออร์เนอร์ไม่เป็นจริงนั้น อาจเนื่องจากสถานการณ์ปัจจุบันมีปัจจัยอื่นนอกเหนือจากค่าเงินที่ส่งผลต่อการค้าระหว่างประเทศ เช่น ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ภาวะเศรษฐกิจโลก บรรยากาศทางการค้าของโลก สงครามการค้า การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ และการกีดกันทางการค้า เป็นต้น (Dubravka and Sira 2015) อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ส่งออก พบว่าผู้ส่งออกส่วนใหญ่ยังคงต้องการให้ภาครัฐดำเนินนโยบายแทรกแซงให้เงินบาทอ่อนค่าเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันให้กับสินค้าไทย

ส่วนสถานการณ์ J Curve ที่การลดค่าเงินจะส่งผลให้การส่งออกเพิ่มขึ้นอย่างมากลักษณะคล้ายอักษร J นั้น ผลการศึกษาไม่พบปรากฏการณ์ J Curve ในทุกกรณี สอดคล้องกับงานศึกษาของ Georgopoulos (2008) และงานศึกษาของ Lal and Lowinger (2002) กรณีของประเทศญี่ปุ่นที่การอ่อนค่าของเงินเยนไม่ส่งผลให้เกิดการเพิ่มขึ้นของอัตราส่วนการนำเข้าต่อการส่งออก (M/X) อย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้ Lal and Lowinger (2002) ได้ตั้งข้อสังเกตว่าการเปิดเสรีทางการเงิน (financial liberalization) การใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนที่มีความยืดหยุ่นสูง และการเปิดเสรีทางการค้า (trade liberalization) จะเป็นปัจจัยที่ทำให้การเกิด J-Curve ได้น้อยลง เพราะตัวแปรต่างๆมีการปรับตัวได้รวดเร็วขึ้นและสอดคล้องกับปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจได้ดีกว่าจากการทำงานของกลไกตลาดนั่นเอง

นอกจากนี้ค่อนข้างสอดคล้องกับงานศึกษาของธนาคารแห่งประเทศไทย (2561) และการสัมภาษณ์เชิงลึก ที่ระบุว่าความสัมพันธ์ของอัตราแลกเปลี่ยนกับการส่งออกในช่วง พ.ศ. 2551-2560 นั้นไม่ค่อยสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า การอ่อนค่าของเงินบาทจะช่วยกระตุ้นการส่งออกนัก เพราะในบางช่วงแม้ว่าอัตราแลกเปลี่ยนบาทต่อดอลลาร์สรอ. แข็งค่าขึ้น แต่มูลค่าการส่งออกของไทยกลับขยายตัวได้ดี ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าอาจมีปัจจัยอื่นที่นอกเหนือจากอัตราแลกเปลี่ยนส่งผลต่อมูลค่าการส่งออก เช่น รายได้ของประเทศคู่ค้า และปัจจัยภายนอกอื่น อาทิ การมีส่วนร่วมในห่วงโซาการผลิตโลก (Global Value Chain: GVC) ของประเทศไทย ที่มีการนำเข้าวัตถุดิบเพื่อผลิตเป็นสินค้าขั้นกลางแล้วส่งออก เป็นต้น

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษานโยบายอัตราแลกเปลี่ยนกับปัญหาดุลการค้าในประเทศไทย ที่พบว่า การอัตราแลกเปลี่ยนมิได้ส่งผลต่ออุปสงค์การนำเข้าอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากสินค้านำเข้าจำนวนหนึ่งเป็นการนำเข้าวัตถุดิบเพื่อผลิตสินค้าชั้นกลางและสินค้าสำเร็จรูปเพื่อส่งออก เช่น ในกรณีของประเทศไทย ที่ไทยกลายเป็นส่วนหนึ่งในโซ่อุปทานการผลิตของโลกและมีประเทศจีนเป็นผู้ผลิตรายใหญ่ เป็นต้น ทำให้การนำเข้าในลักษณะนี้อัตราแลกเปลี่ยนไม่มีนัยสำคัญต่อการนำเข้า ประกอบกับสินค้านำเข้าหลัก เช่น น้ำมันเชื้อเพลิงและสินค้าทุนเป็นสินค้าที่จำเป็นในกระบวนการผลิต การเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยนจึงไม่มีผลต่ออุปสงค์การนำเข้าอย่างมีนัยสำคัญเช่นกัน ในขณะที่อัตราแลกเปลี่ยนส่งผลต่ออุปสงค์การส่งออกกับการค้าในบางประเทศเท่านั้น โดยเฉพาะสินค้าที่มีความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคาสูง เช่น สินค้าฟุ่มเฟือยและสินค้าที่มีการแข่งขันสูง อย่างสินค้าในกลุ่มอาหารและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่มีการแข่งขันสูงที่ไทยส่งออกไปยังญี่ปุ่น เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่าเงื่อนไขมาร์แชลล์-เลอร์เนอร์เป็นจริงในบางกรณีเท่านั้น เช่น กรณีการค้าไทย-ญี่ปุ่น เป็นต้น ในการศึกษาครั้งนี้จึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

1) นโยบายอัตราแลกเปลี่ยนในการลดค่าเงินสกุลท้องถิ่นมีประสิทธิภาพลดลง จากผลการศึกษาที่ระบุว่า ในกรณีของประเทศไทยการลดค่าเงินอาจไม่ได้ช่วยกระตุ้นการส่งออกได้เสมอไป ขึ้นอยู่กับลักษณะของสินค้าที่ส่งออกด้วย หากเป็นสินค้าขั้นปฐม เช่น สินค้าเกษตร วัตถุดิบที่ไม่มีการแปรรูป เป็นต้น อุปสงค์จะมีความยืดหยุ่นต่ำการเปลี่ยนแปลงค่าเงินจะไม่ช่วยให้เพิ่มปริมาณการส่งออกได้มากนัก และในสถานการณ์ปัจจุบันที่การค้าระหว่างประเทศมีความซับซ้อนมากกว่าในอดีต เช่น การนำเข้าสินค้าเพื่อใช้ในกระบวนการผลิตแล้วส่งออก การกีดกันทางการค้าในรูปแบบต่างๆ การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ และสงครามการค้า เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ในวันจะมีบทบาทต่ออุปสงค์การนำเข้าและส่งออกมากขึ้น ดังนั้นนโยบายอัตราแลกเปลี่ยนในการลดค่าเงินสกุลท้องถิ่นเพื่อกระตุ้นการส่งออกน่าจะมีบทบาทน้อยลง นอกจากนี้สอดคล้องกับความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ว่า การที่ประเทศไทยใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวแบบมีการจัดการนั้น การแทรกแซงค่าเงินมากหรือบ่อยจะทำให้ขาดความน่าเชื่อถือในเวทีโลก และกลายเป็นประเด็นตอบโต้ทางการเมืองระหว่างประเทศได้ ส่วนการใช้นโยบายค่าเงินอ่อนควรใช้เท่าที่จำเป็นเท่านั้น

2) การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันแทนการพึ่งอัตราแลกเปลี่ยน จากข้อค้นพบที่ว่านโยบายอัตราแลกเปลี่ยนในการลดค่าเงินสกุลท้องถิ่นมีประสิทธิผลลดลง ดังนั้นประเทศไทยควรหันมาเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันแทนการพึ่งอัตราแลกเปลี่ยน หรือการลดค่าเงินสกุลท้องถิ่นเพื่อกระตุ้นการส่งออก โดยการหันมาจัดการด้านอุปทานให้มีประสิทธิภาพ เช่น การลดต้นทุนการผลิตโดยการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆมาใช้ในกระบวนการผลิต การทำวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ หรือ R&D เพื่อให้ได้สินค้าตามความต้องการของตลาด การใช้การผลิตที่เป็นแบบทุนเข้มข้น (capital intensive) มากขึ้นภายใต้สถานการณ์ที่แรงงานหายากและมีต้นทุนสูงขึ้น

